

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

**Program działań na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia
skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej osób
w wieku niemobilnym**

PROGRAM 45 / 50 PLUS

**Zasady przyznawania środków Funduszu Pracy
stanowiących rezerwę Ministra Pracy i Polityki Społecznej**

Warszawa, maj 2008r.

Spis treści

1. Sytuacja na rynku pracy osób w wieku niemoblinym.
2. Cele i adresaci Programu.
3. Zakres działań finansowanych ze środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra w ramach Programu.
4. Procedura ubiegania się o środki Funduszu Pracy z rezerwy ministra na realizację projektów i wymagane dokumenty.
5. Sprawozdawczość.
6. Załączniki:
 1. Dostępna alokacja środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra w podziale na województwa.
 2. Wzór wniosku o przyznanie środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra na realizację Programu.
 3. Wzór sprawozdania z wykorzystania środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra na realizację Programu.

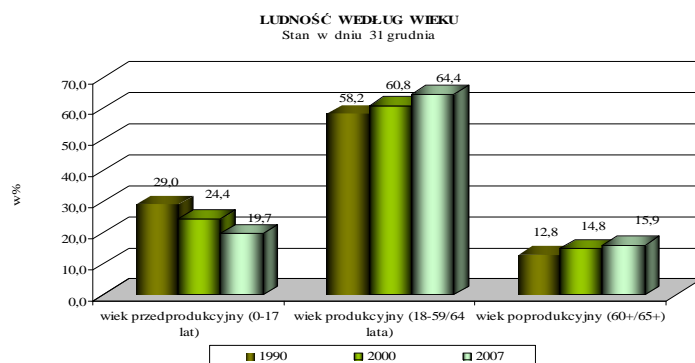
1. Sytuacja na rynku pracy osób wieku niemobilnym.

Po trwającym kilka lat okresie spadku zatrudnienia i utrzymującym się wysokim poziomie bezrobocia od 2003 r. sytuacja na polskim rynku pracy ulega zdecydowanej poprawie, co przede wszystkim obrazuje systematyczny spadek bezrobocia, a od 2004 r. także wzrost zatrudnienia. Niewątpliwie istotny wpływ na korzystne zmiany na rynku pracy miał wysoki wzrost gospodarczy. Produkt Krajowy Brutto w 2007 r. w porównaniu z 2006 r. wzrósł realnie o 6,6% (wobec wzrostu o 6,2% w 2006 r.)¹. Przyczynił się do tego głównie popyt krajowy, którego wzrost był szybszy niż wzrost PKB.

Zmiany na rynku pracy w znacznej mierze warunkowane są zachodzącymi procesami demograficznymi², stąd m.in. kilka lat temu w związku z wejściem na rynek pracy wyżu demograficznego zaistniał problem wzrostu bezrobocia wśród ludzi młodych. Obecnie znajdujemy się w depresji urodzeniowej, mimo stopniowego wzrostu liczby urodzeń obserwowanego od 2004 r. W dalszym ciągu poziom reprodukcji nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. Współczynnik dzietności na poziomie 1,27 w 2006 r. pozostaje zdecydowanie zbyt niski w stosunku do najkorzystniejszej wartości na poziomie 2,1-2,15 (w danym roku na jedną kobietę w wieku 15-49 lat przypada średnio 2 dzieci). Równocześnie wydłuża się tzw. przeciętne trwanie życia, które w 2006 r. wyniosło 79,6 lat dla kobiet i 70,9 lat dla mężczyzn. W odniesieniu do początku lat 90-tych przeciętne trwanie życia dla kobiet wydłużyło się o ok. 4,5 roku i o prawie 5 lat dla mężczyzn. Nadal jednak utrzymuje się duża różnica między trwaniem życia mężczyzn i kobiet.

Szczególnie istotne znaczenie z punktu widzenia rynku pracy ma struktura ludności według wieku oraz płci, gdyż ma to znaczenie przy nabywaniu praw emerytalnych. Kobiety stanowią prawie 52% ogółu ludności; na 100 mężczyzn przypada ich 107 (111 wśród ludności miejskiej i 101 wśród ludności zamieszkałej na wsi). Współczynnik ten zmienia się w zależności od wieku. Liczebna przewaga mężczyzn występuje wśród ludności w wieku do 44 roku życia – na 100 mężczyzn przypada 97 kobiet, natomiast w wieku powyżej 44 lat współczynnik feminizacji wynosi 124, a w rocznikach 65 lat i więcej na 100 mężczyzn przypadają średnio 164 kobiety.

Spółeczeństwo polskie wyraźnie starzeje się. Rezultatem zachodzących procesów demograficznych jest gwałtowne zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży (0–17 lat), tym samym następuje dalsze zmniejszenie udziału tej grupy osób w ogólnej liczbie ludności do poziomu poniżej 20% z 24,4% w 2000 r.

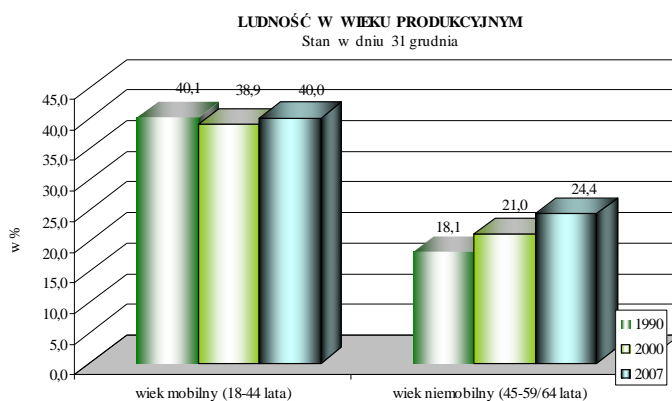


¹ Informacja Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie zaktualizowanego szacunku PKB za 2007 r.

² Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2007 roku, GUS, materiał na konferencję prasową w dniu 30 stycznia 2008 roku

Duże zmiany dotyczą populacji w wieku tzw. produkcyjnym, który w Polsce oznacza kobiety w wieku 18-59 lata i mężczyzn w wieku 18-64 lata. Należy zauważyć, że osoby w wieku produkcyjnym stanowią zasoby siły roboczej na rynku pracy i z tego względu wielkość tej populacji jest szczególnie ważna. Od 1990 r. odsetek osób w wieku zdolności do pracy (w ogólnej liczbie ludności) wzrósł o 6 punktów procentowych, tj. z poziomu ok. 58% w 1990 r. do ponad 64% w 2007 r., przy czym tempo przyrostu tej grupy ludności jest coraz wolniejsze. Główny Urząd Statystyczny szacuje, że w latach 2001-2007 liczba ludności w wieku produkcyjnym zwiększyła się o ponad 1,2 mln, tj. corocznie wzrastała średnio o ok. 200 tys. osób. Począwszy od 2002 r. wiek produkcyjny osiągają coraz mniej liczne roczniki 18-latków, a równocześnie występuje proces starzenia się zasobów siły roboczej powodowany coraz większą liczbą osób w wieku tzw. niemobilnym, czyli 45 lat i powyżej.

W 2007 r. udział ludności w tym wieku w ogólnej liczbie ludności wynosił 24,4%, podczas gdy w 2000 r. wynosił 21%. (wzrost wyniósł ponad 3 punkty procentowe). W tym samym czasie odsetek osób w wieku mobilnym zwiększył się z 38,9% do 40% (wzrost o 1,1 pkt. proc.).



Od 2010 r. liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie z roku na rok zmniejszać się. Ponadto wydłuża się średnia długość życia, a równocześnie średni wiek odejścia z rynku pracy wyniósł w Polsce 59,5 roku w 2005 r., podczas gdy średnia UE (25) wynosiła 60,9 roku.

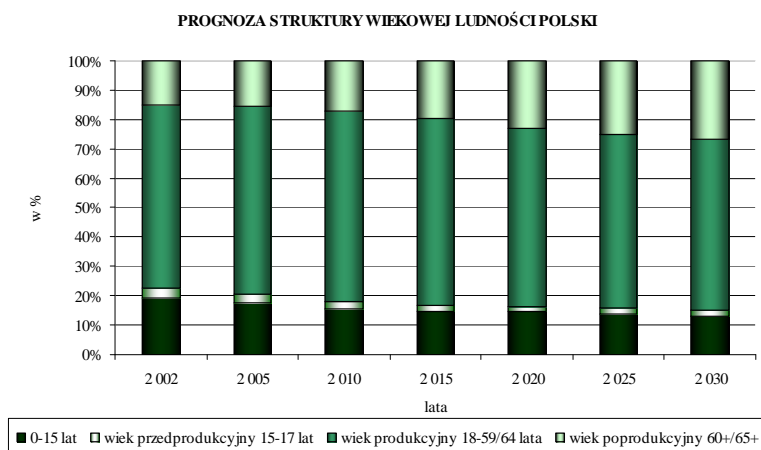
Jednocześnie obserwowane jest dalsze zwiększanie się liczby osób w wieku poprodukcyjnym, czyli tzw. emerytalnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej). W 2007 r. udział tej grupy ludności w ogólnej populacji wyniósł ok. 15,9% wobec 14,8% w 2000 r.

Przy powyżej opisanych tendencjach demograficznych zatrzymanie na rynku pracy osób, które w okresie do 2020 r. będą zasilać grupy wieku 55-59 lat oraz 60-64 lata, (obecnie grupy wieku przedemerytalnego), nabiera szczególnej wagi.

Opierając się na wynikach Narodowego Spisu Powszechnego 2002 Główny Urząd Statystyczny sporządził prognozę ludności Polski na lata 2003 - 2030³. Również wyniki tejże prognozy wyraźnie wskazują na starzenie się społeczeństwa. Do 2009 roku zmniejszaniu się liczby ludności ogółem towarzyszyć będzie tendencja wzrostowa w populacji osób w wieku tzw. produkcyjnym (w Polsce 18-59 lat dla kobiet/64 lata dla mężczyzn), choć wzrost ten z roku na rok będzie niższy. Przede wszystkim wzrastać będzie liczba ludności w wieku niemobilnym (45-59/64 lata). Odsetek tych osób w strukturze ludności wzrośnie z 22,3% w roku 2002 do 24,7% w 2009 r. W kolejnych latach liczba ludności w wieku produkcyjnym

³ „Prognoza ludności na lata 2003 – 2030” - www.stat.gov.pl.

będzie się zmniejszała, przy czym od 2021 r. prognozuje się zwiększanie wielkości populacji w wieku tzw. niemobilnym, by w 2030 r. osoby w wieku 45-59/64 lata stanowiły 27,2% ludności Polski. Jednocześnie liczba ludności w wieku mobilnym (18-44 lata) zmniejszy się z 39,9% w 2002 r. do 31% w 2030 r. Fakt dynamicznego spadku liczby ludności w wieku mobilnym, przy zwiększaniu się populacji nie mobilnej należy interpretować jako niekorzystna zmiana. Ponadto w całym prognozowanym okresie obserwowany będzie stały wzrost populacji osób w wieku poprodukcyjnym.



Zmiany w strukturze wieku ludności oznaczają istotne wyzwania dla systemu zabezpieczenia społecznego. Starzenie się ludności oznacza konieczność zwiększenia transferów społecznych na rzecz tej grupy ludności (co wynika z potrzeby wypłaty emerytur, rent, usług zdrowotnych i opiekuńczych).

Syntetycznym miernikiem obrazującym wydolność systemu zabezpieczenia społecznego jest współczynnik obciążenia demograficznego ogółem pokazujący liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Z perspektywy systemów zabezpieczenia społecznego istotne jest także to, jak kształtuje się współczynnik obciążenia osób w wieku poprodukcyjnym (kobiety w wieku 60 lat i więcej; mężczyźni w wieku 65 lat i więcej), które są przede wszystkim beneficjentami różnego rodzaju świadczeń społecznych. W 2007 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 55 osób w wieku nieprodukcyjnym, podczas gdy w 2000 r. współczynnik ten wynosił 64, a w 1990 r. ponad 70 osób. Opisywany wskaźnik zmniejszy się do 54 osób w latach 2008-2011, ale już od 2012 roku będzie systematycznie wzrastał do 72 osób w 2030 r.

Zmiany demograficzne obserwowane w ostatnich latach, w tym wzrost liczby urodzeń, mogą wskazywać na przełom w dotychczasowym rozwoju ludności Polski. Zdaniem GUS perspektywa szybkiego wyjścia z depresji urodzeniowej jest odległa. Niski poziom dzietności polskich kobiet i wysoki poziom tzw. emigracji zarobkowej powodują, że perspektywy rozwoju demograficznego nie są korzystne przede wszystkim z punktu widzenia rynku pracy i systemu zabezpieczenia społecznego.

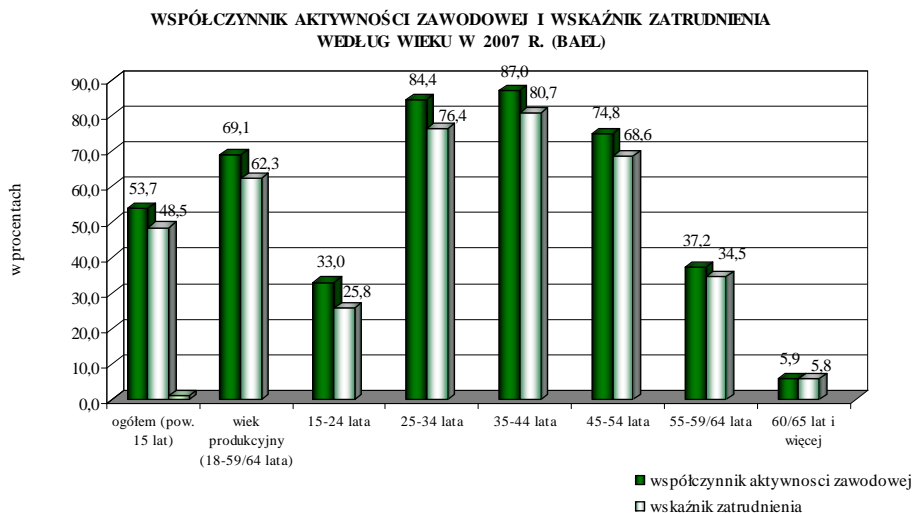
W ostatnich latach bardzo wyraźnie rysuje się wysoki poziom bierności zawodowej Polaków, co powoduje, że różnica pomiędzy populacjami aktywnych i biernych zawodowo zmniejsza się. Wzrost bierności zawodowej jest zjawiskiem wynikającym z jednej strony z przedłużania wejścia na rynek pracy przez osoby młode (kontynuowanie nauki), z drugiej zaś następuje w wyniku przechodzenia na emerytury lub renty, ew. świadczenia przedemerytalne przez coraz liczniejszą grupę osób, które nabywają uprawnienia do ww. świadczeń.

Najważniejszymi powodami bierności zawodowej są: emerytura wskazywana przez ok. 40% biernych zawodowo oraz nauka i uzupełnianie kwalifikacji, które wskazało ok. 24% biernych.

Współczynnik aktywności zawodowej w Polsce w 2007 r. pozostawał na zdecydowanie niższym poziomie niż w pozostałych krajach UE i wyniósł dla ludności w wieku 15-64 lata 63,2% (spadek o 0,2 punktu procentowego w porównaniu do 2006 r.) wobec 70,5% (wzrost o 0,2 punktu procentowego w UE(27)). Mimo to Polska nie jest krajem o najniższym poziomie aktywności, gdyż w 2007 r. niższe wartości współczynnika aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym odnotowano we Włoszech (62,5%), Węgrzech (61,9%), Malcie (59,5%) oraz w Rumunii (63,0%). Omawiany współczynnik w grupie 50-64 lata wyniósł w Polsce 47% wobec 58,9% w UE(27) – wzrost o 0,8 punktu procentowego w porównaniu do 2006 r. zarówno w Polsce, jak i UE(27).

Wart uwagi jest fakt, że współczynnik aktywności zawodowej w Polsce najwyższą wartość osiąga dla osób w wieku 35-44 lata – w 2007 r. wyniósł 87% (poziom analogiczny jak w 2006 r.) wobec wzrastającej aktywności zawodowej osób w wieku niemobilnym. W 2007 r. współczynnik aktywności zawodowej w grupie 45-54 lata wyniósł 74,8% i był o 0,5 punktu procentowego wyższy niż przed rokiem, natomiast w grupie 55-59/64 lata wyniósł 37,2% i zwiększył się o 1,8 punktu procentowego.

Nadal niska pozostaje aktywność zawodowa młodzieży (współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 15-24 lata wyniósł 33% w 2007 r. wobec 34,2% w 2006 r. Z kolei aktywność zawodowa osób w wieku poprodukcyjnym (60/65 lat) w 2007 r. wyniosła 5,9%, czyli zmniejszyła się o 0,3 punktu procentowego.



Mimo niekorzystnych zmian demograficznych sytuacja na rynku pracy znacząco poprawia się choć wskaźnik zatrudnienia w Polsce od lat pozostaje na bardzo niskim poziomie. W 2007 r. wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym wg EUROSTAT (15-64 lata) wyniósł w Polsce 57% i zwiększył się o 2,5 punktu procentowego, podczas gdy w UE(27) wzrost wyniósł 0,9 punktu procentowego do 65,4%. Podkreślenia wymaga fakt, że niższą wartość omawianego wskaźnika odnotowano na Malcie (55,7%). Nadal jednak wskaźnik zatrudnienia w Polsce zdecydowanie odbiega od średniej UE.

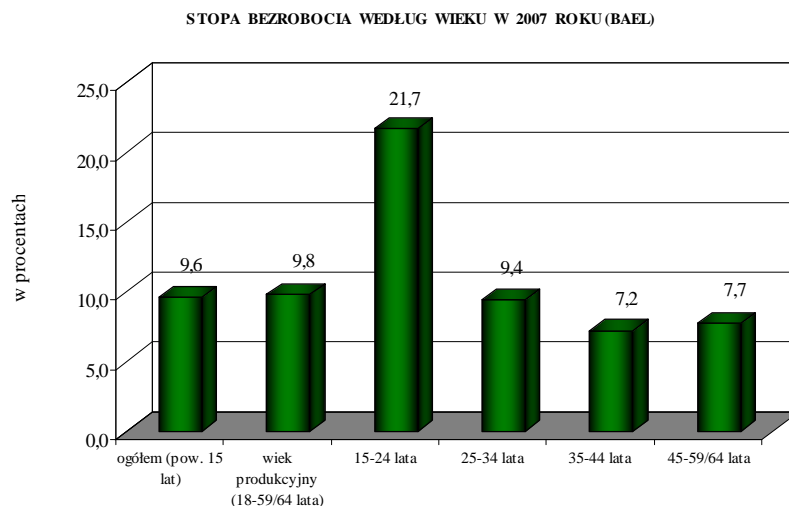
W roku 2007 wartość wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50-64 lata w Polsce wzrosła o 1,9 punktu procentowego do 43,4%. Tym samym wzrost omawianego wskaźnika w Polsce był wyższy niż w UE(27), gdzie wskaźnik zatrudnienia w tej grupie wiekowej zwiększył się o 1,1 punktu procentowego do 55,6%. Niższą o 2,8 punktu procentowego niż w Polsce wartość wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50-64 lata odnotowano na Malcie (40,6%), co

oznacza, że Polska nie jest już krajem o najniższej wartości tego wskaźnika. W przypadku osób starszych zasadniczy wpływ na niską wartość wskaźnika zatrudnienia ma możliwość skorzystania z prawa do wcześniejszej emerytury, albo też z racji m.in. wieku i posiadanego stażu zawodowego możliwość nabycia uprawnień do zasiłku lub świadczenia przedemerytalnego. Powoduje to, że przeciętny wiek odejścia z rynku pracy w Polsce jest jeden z najniższych w UE i tym samym wpływa niekorzystnie na wartość wskaźnika zatrudnienia.

Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku pow. 15 lat wyniósł w 2007 r. 48,5% (tj. był o 2 punkty procentowe wyższy niż przed rokiem). Dla osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata) wyniósł 62,3%, czyli zwiększył się o 2,9 punktu procentowego. Najwyższy wzrost wskaźnika zatrudnienia w 2007 r. dotyczył osób w wieku 35-44 lata, a mianowicie w tej grupie wiekowej wskaźnik zatrudnienia zwiększył się o 3,5 punktu procentowego do 80,7%, najmniej, bo tylko o 1,8 punktu procentowego wzrósł wskaźnik zatrudnienia młodzieży (15-24 lata) do 25,8%. Dla osób w wieku 45-59/64 lata wskaźnik zatrudnienia wyniósł 56% i był o 2,2 punktu procentowego wyższy niż przed rokiem. Natomiast w grupie 60/65 lat i więcej, czyli dla osób w wieku emerytalnym, wskaźnik zatrudnienia zmniejszył się o 0,2 punktu procentowego do 5,8%.

Wzrost liczby biernych zawodowo, przy jednoczesnym znacznie wyższym wzroście liczby pracujących spowodował, że w 2007 r. liczba niepracujących na 1000 osób pracujących wyniosła w Polsce 1061 osób i była o 90 osób niższa niż w 2006 r.

Udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo w wieku powyżej 15 lat (stopa bezrobocia wg BAEL) wyniósł w 2007 r. 9,6% i był o 4,2 punktu procentowego niższy niż w 2006 r. Zauważyć należy, że jak dotąd w prowadzonym od 1992 r. Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności nigdy nie zanotowano niższego niż w 2007 r. wskaźnika bezrobocia. Wśród osób w wieku produkcyjnym 18-59/64 lata stopa bezrobocia wyniosła 9,8% i w porównaniu do 2006 r. zmniejszyła się o 4,3 punktu procentowego.



Najszybciej spada stopa bezrobocia młodzieży – 21,7%, tj. o 8,1 punktu procentowego mniej w porównaniu do 2006 r. Najwolniej zmniejsza się wskaźnik bezrobocia w grupie osób w wieku niemobilnym (45 lat i więcej) – 7,7%, tj. o 2,9 punktu procentowego mniej niż w 2006 r.

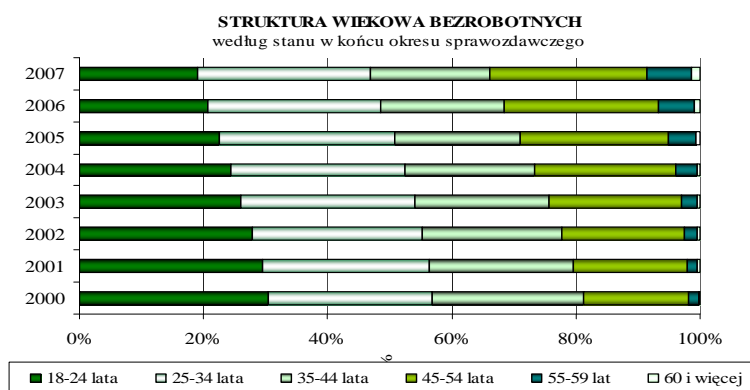
Stopa bezrobocia osób grupie 15-64 lata (wiek produkcyjny wg. EUROSTAT) wyniosła w 2007 r. 9,7% wobec 7,2% w UE(27). W porównaniu do 2006 r. stopa bezrobocia w Polsce spadła o 4,3 punktu procentowego i był to najwyższy spadek w porównaniu z pozostałymi krajami UE (spadek w UE(27) wyniósł 1,1 punktu procentowego).

W grupie 50-64 lata wskaźnik bezrobocia przyjmuje niższe wartości i w 2007 r. wyniósł 7,5% w Polsce wobec 5,5% w UE(27).

Różnice metodologiczne powodują, że stopa bezrobocia rejestrowanego pozostaje na wyższym poziomie niż w ujęciu BAEL, ale również bardzo dynamicznie się zmniejsza. Niestety wartość tego wskaźnika nie jest wyliczana dla poszczególnych kategorii wiekowych.

Spadek poziomu bezrobocia rejestrowanego po raz pierwszy od 5 lat zanotowano w końcu 2003 r., choć wyniósł on wówczas zaledwie 1,3%. W kolejnych latach dynamika spadku przybierała na sile. W efekcie zachodzących zmian w końcu 2006 r. w ewidencji prowadzonej przez urzędy pracy zarejestrowanych było nieco ponad 2,3 mln osób oczekujących na pomoc w znalezieniu pracy (tj. o 16,7% mniej niż w końcu 2005 r.), a stopa bezrobocia wyniosła 14,8%.

W końcu 2007 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 1746,6 tys. bezrobotnych, tj. o 562,8 tys. osób mniej niż przed rokiem (spadek o 24,4%). Natomiast stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu 2007 r. wyniosła 11,4% i była o 3,4 punktu procentowego niższa niż w końcu 2006 r.



W ostatnich latach w efekcie zachodzących zmian demograficznych, tj. starzenia się społeczeństwa starzeje się również populacja zarejestrowanych bezrobotnych, co potwierdza również średni wiek zarejestrowanych bezrobotnych, który w końcu 2000 r. wynosił 33,7 roku, a w końcu 2007 r. zwiększył się do 37,7 roku, a więc wzrósł o 4 lata. Należy również zaznaczyć, że osoby w starszych grupach wiekowych są narażone na dłuższe pozostawanie bez pracy, co z kolei wynika z niższego wykształcenia jakim się legitymują oraz niższego zainteresowania pracodawców ich zatrudnianiem.

W końcu 2007 r. w ewidencji bezrobotnych zarejestrowanych było 591,8 tys. bezrobotnych w wieku tzw. niemobilnym (45-59/64 lata). W ciągu roku omawiana statystyka zmniejszyła się o 139,1 tys. osób, tj. o 19% (wobec spadku poziomu bezrobocia ogółem o 24,4%). Tym samym w strukturze zarejestrowanych bezrobotnych dynamicznie wzrasta odsetek osób w starszych grupach wiekowych. W końcu 2000 r. osoby w wieku niemobilnym (45-59/64 lata) stanowiły 18,8% ogółu zarejestrowanych, w końcu 2003 r. 24,2%, a w końcu 2007 r. 33,9% bezrobotnych. Oznacza to, że o ile w końcu 2000 r., co piąty bezrobotny był w wieku niemobilnym, to w końcu 2007 r. co trzeci bezrobotny miał więcej niż 45 lat.

Na poziomie województw udział osób powyżej 45 lat w ogólnej liczbie zarejestrowanych kształtował się w przedziale od 26% w województwie podkarpackim do 41,2% w dolnośląskim.

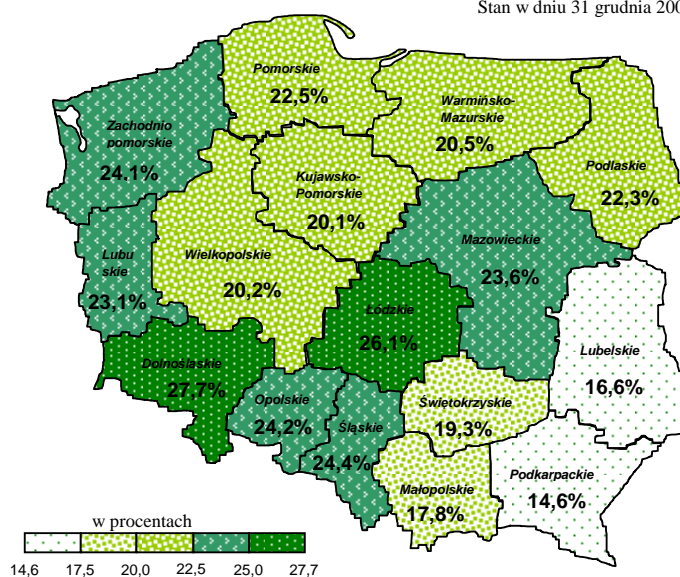
Zgodnie z art. 49 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.) m.in. osoby pow. 50 roku życia uznane są za osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W końcu 2007 r. w urzędach pracy

zarejestrowanych było 379,8 tys. bezrobotnych powyżej 50 roku życia, tj. o 55,3 tys. osób mniej niż w końcu 2006 r. (spadek o 12,7%). Spowodowało to, że tylko w ciągu ostatniego roku odsetek bezrobotnych powyżej 50 roku życia wzrósł z 18,8% w końcu 2006 r. do 21,7% w końcu 2007 r.

Najmniejszy odsetek bezrobotnych powyżej 50 roku życia notuje się w województwach południowo-wschodniej Polski, a więc lubelskim, podkarpackim, świętokrzyskim i małopolskim. W tychże województwach osoby powyżej 50 roku życia stanowiły w końcu 2007 r. mniej niż 20% ogółu zarejestrowanych. Równocześnie w województwach łódzkim i dolnośląskim co czwarty bezrobotny był powyżej 50 roku życia.

UDZIAŁ BEZROBOTNYCH POWYŻEJ 50 ROKU ŻYCIA W OGÓLNEJ LICZBIE BEZROBOTNYCH WEDŁUG WOJEWÓDZTW

Stan w dniu 31 grudnia 2007 r.



Niekorzystna pozostaje struktura bezrobotnych powyżej 50 roku życia w porównaniu do ogółem zarejestrowanych.

Osoby starsze są zdecydowanie gorzej wykształcone niż pozostali bezrobotni. W końcu 2007 r. wśród bezrobotnych powyżej 50 roku życia niemal połowa posiadała zaledwie wykształcenie gimnazjalne lub poniżej, a kolejne 27% legitymowało się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Z drugiej strony osoby w omawianej grupie wiekowej posiadają doświadczenie zawodowe. Niemniej jednak zastanawiający pozostaje fakt, że w liczbie bezrobotnych powyżej 50 roku życia jest niemal 8% osób bez doświadczenia zawodowego, a kolejne 10% ma doświadczenie do 1 roku. Z pewnością czynniki te dodatkowo utrudniają sytuację osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia i zmniejszają ich atrakcyjność na rynku pracy. Wpływają one na czas pozostawania bez pracy, który w przypadku osób powyżej 50 roku życia jest zdecydowanie dłuższy niż dla bezrobotnych w pozostałych grupach wiekowych. W liczbie bezrobotnych powyżej 50 roku życia prawie 45% osób pozostaje bez pracy ponad 24 miesiące od momentu zarejestrowania się. W końcu 2007 r. średni czas pozostawania bez pracy bezrobotnych ogółem wyniósł ok. 14 miesięcy, a bezrobotni w omawianej grupie wiekowej pozostawali bez pracy prawie 18 miesięcy.

Zakres	Bezrobotni ogółem		Bezrobotni powyżej 50 roku życia		Bezrobotni powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie zarejestrowanych
	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %	
Ogółem	1 746 573	100,0	379 826	100,0	21,7
<i>z ogółem według płci:</i>					
kobiety	1 017 348	58,2	170 238	44,8	16,7
mężczyźni	729 225	41,8	209 588	55,2	28,7
<i>z ogółem według wykształcenia:</i>					
wyższe	120 232	6,9	12 133	3,2	10,1
policjalne i średnie zaw.	386 232	22,1	65 025	17,1	16,8
średnie ogólnokształcące	158 977	9,1	20 685	5,4	13,0
zasadnicze zawodowe	516 563	29,6	102 656	27,0	19,9
gimnazjalne i poniżej	564 569	32,3	179 327	47,2	31,8
<i>z ogółem według czasu pozostawania bez pracy:</i>					
do 1 miesiąca	160 562	9,2	26 279	6,9	16,4
1-3 miesiące	313 505	17,9	47 112	12,4	15,0
3-6 miesięcy	244 182	14,0	36 251	9,5	14,8
6-12 miesięcy	241 081	13,8	48 056	12,7	19,9
12-24 miesiące	243 125	13,9	52 145	13,7	21,4
powyżej 24 miesięcy	544 118	31,2	169 983	44,8	31,2
<i>z ogółem według stażu pracy:</i>					
do 1 roku	258 951	14,8	38 347	10,1	14,8
1 – 5 lat	331 939	19,0	29 434	7,7	8,9
5 – 10 lat	233 982	13,4	31 084	8,2	13,3
10 – 20 lat	281 983	16,1	85 264	22,4	30,2
20 – 30 lat	194 727	11,1	127 809	33,6	65,6
30 lat i więcej	40 206	2,3	38 124	10,0	94,8
bez stażu	404 785	23,2	29 764	7,8	7,4

W związku z faktem, że na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy m.in. osoby pow. 50 roku życia uznane są za osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, tym samym skierowane powinny być do nich różnego rodzaju działania mające na celu ich aktywizację.

W 2007 r. różnego rodzaju aktywnymi programami rynku pracy objętych zostało 674,3 tys. bezrobotnych, co stanowiło 22,1% odpływu bezrobotnych w tym okresie. W porównaniu z 2006 r. liczba zaktywizowanych bezrobotnych zwiększyła się o ponad 66 tys. osób, tj. o 10,9%. W związku ze zmieniającą się strukturą zarejestrowanych w urzędach pracy bezrobotnych systematycznie zwiększa się m.in. liczba aktywowanych osób powyżej 50 roku życia. W 2007 r. zaktywizowano 85,1 tys. bezrobotnych powyżej 50 roku życia (wzrost o 22,2 tys. osób, tj. o 35,3%). Tym samym 21,5% wyłączonych z ewidencji bezrobotnych osób powyżej 50 roku życia rozpoczęło uczestnictwo w aktywnych programach rynku pracy (wobec 19,1% w 2006 r.). Osoby powyżej 50 roku życia stanowiły ponad 40% uczestników robót publicznych oraz 30% uczestników prac społecznie użytecznych. Wśród uczestników szkoleń osoby w omawianej grupie stanowiły 9,9%, a w liczbie wyłączonych z powodu rozpoczęcia przygotowania zawodowego w miejscu pracy było 13,3% osób powyżej 50 roku życia.

Bezrobotni powyżej 50 roku życia rzadko podejmowali działalność gospodarczą bądź byli wyłączani z powodu refundacji pracodawcy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, choć wyłączenia z tych powodów zwiększyły się w porównaniu do 2006 r.

W 2007 r. działalność gospodarczą podjęło 2,8 tys. bezrobotnych powyżej 50 roku życia (tj. o 0,5 tys. więcej niż w 2006 r.), natomiast 2,9 tys. bezrobotnych w omawianej kategorii wiekowej podjęło pracę w ramach refundacji pracodawcy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego w wieku powyżej 50 lat (wzrost o 1,5 tys. osób).

Podejmowane działania aktywizacyjne z pewnością wpłynęły na poprawę sytuacji na rynku pracy, w tym osób w najtrudniejszej sytuacji, a więc również osób w wieku niemobilnym. Korzystnie zmieniający się rynek pracy nadal wymaga jednak podejmowania szeregu działań na rzecz zmniejszania bezrobocia oraz przywracania na rynek pracy licznej grupy osób pozostających biernymi zawodowo. Szczególnie istotnego znaczenia nabiera to w sytuacji prognozowanego starzenia się społeczeństwa, które już dziś jest widoczne oraz pozostawania w urzędach pracy osób, które mają największe problemy w znalezieniu zatrudnienia z uwagi na posiadane wykształcenie, kwalifikacje zawodowe, czy czas pozostawania bez pracy. Przy powyżej opisanych tendencjach demograficznych i prognozach aktywizacja i zatrzymanie na rynku pracy osób w wieku niemobilnym nabiera szczególnej wagi. Zmiany w strukturze wieku ludności oznaczają istotne wyzwania dla systemu zabezpieczenia społecznego. Starzenie się ludności oznacza konieczność zwiększenia transferów społecznych na rzecz tej grupy ludności.

Biorąc pod uwagę konieczność podejmowania dalszych działań ułatwiających osobom w wieku niemobilnym aktywne funkcjonowanie na rynku pracy Minister Pracy i Polityki Społecznej podjął decyzję o przeznaczeniu w roku 2008 środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra w wysokości 90 mln zł na realizację Programu 45/50 PLUS³.

Środki te posłużą realizacji projektów aktywizacji zawodowej osób w wieku niemobilnym przygotowanych przez powiatowe urzędy pracy i zgłoszonych przez samorządy powiatów.

Działania podejmowane w ramach niniejszego Programu wpisują się w zadania rządowego Programu „Solidarność pokoleń – 50+” mającego na celu poprawę zatrudnialności osób powyżej 50 roku życia w Polsce.

2. Cele i adresaci Programu.

Wobec nadal utrzymującej się trudnej sytuacji na rynku pracy osób w wieku niemobilnym podjęcie działań ograniczających te problemy wydaje się ze wszelkich miar wskazane. Potrzeba kompleksowego rozwiązania problemu pozostawania bez pracy tej kategorii osób powoduje konieczność podjęcia intensywniejszych działań, ukierunkowanych na ułatwianie pełnego dostępu do zmieniającego się rynku pracy.

Program 45/50 PLUS ma na celu przywrócenie zdolności zatrudnieniowej, objęcie działaniami aktywizującymi oraz umożliwienie podjęcia i utrzymania zatrudnienia przez osoby bezrobotne w wieku niemobilnym tj. powyżej 45 roku życia, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobotnych powyżej 50 roku życia, którzy w świetle art. 49 pkt 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy zostali uznani za osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Podstawę prawną dla wszystkich działań podejmowanych w ramach Programu stanowią regulacje przewidziane w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

³ Minister właściwy ds. pracy decyduje o przeznaczeniu rezerwy środków Funduszu Pracy, w wysokości 10% kwoty środków określonych w planie Funduszu Pracy na finansowanie zadań określonych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zgodnie z art. 109 ust. 2 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

3. Zakres działań finansowanych ze środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra w ramach Programu.

Zamierzeniem Programu jest umożliwienie uczestnikom Programu wykorzystania posiadanego już potencjału zawodowego bądź nabycia nowych kwalifikacji zawodowych w celu podjęcie zatrudnienia oraz pomoc w podejmowaniu działalności gospodarczej.

Projekty realizowane w ramach Programu powinny być konstruowane w oparciu o indywidualne plany działań, obejmujące podstawowe usługi rynku pracy wspierane instrumentami określonymi w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, w celu aktywizacji zawodowej i powinny koncentrować się w szczególności na następujących działaniach:

- szkolenia zawodowe i ogólne, w tym z zakresu umiejętności poszukiwania pracy,
- szkolenia połączone z programami przygotowania zawodowego w miejscu pracy,
- szkolenia połączone z przyznaniem środków na podjęcie działalności gospodarczej lub założeniem spółdzielni socjalnej,
- szkolenia połączone z utworzeniem miejsca pracy u pracodawcy,
- udzielanie pożyczek na sfinansowanie kosztów szkolenia, w celu umożliwienia podjęcia zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej wymagających szczególnych kwalifikacji,
- refundacja pracodawcy kosztów zatrudnienia bezrobotnego.

Ponadto projekty mogą uwzględniać wsparcie bezrobotnych pomocą specjalistyczną udzielaną przez doradców zawodowych i liderów klubów pracy, o ile zachodzić będzie taka potrzeba. Środki Funduszu Pracy z rezerwy ministra mogłyby być wówczas wykorzystane na pokrycie kosztów przejazdu na zajęcia z zakresu poradnictwa zawodowego i pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy.

4. Procedura ubiegania się o środki Funduszu Pracy z rezerwy ministra na realizację projektów i wymagane dokumenty.

Tryb postępowania przy rozpatrywaniu wniosków i przyznawaniu środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra na projekty do realizacji w ramach Programu przewiduje następujące kroki:

1. Projekt opracowuje i wnioski o przyznanie środków na jego realizację ze środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra przygotowuje powiatowy urząd pracy.
2. Samorząd powiatu składa wniosek z opisem projektu do wojewódzkiego urzędu pracy, opierając się na analizie sytuacji na lokalnym rynku pracy osób w wieku niemobilnym oraz przedstawiając realizowane wcześniej wobec tej kategorii bezrobotnych działania ze wskazaniem ich efektywności zatrudnieniowej.
3. Wojewódzki urząd pracy dokonuje weryfikacji i oceny projektów w oparciu o poniższe kryteria:
 - spełnianie wymogów formalnych, tj. czy wniosek jest kompletny i spełnia wymagania Programu co do adresatów i zakresu wsparcia oraz czy wnioskodawca jest uprawniony do ubiegania się o środki; wnioski nie spełniające wymogów formalnych są opiniowane negatywnie i nie podlegają dalszej analizie,
 - cele i uzasadnienie planowanych działań – szczególnej ocenie i weryfikacji powinna zostać poddana analiza sytuacji osób w wieku niemobilnym na lokalnym rynku pracy i efektywność podejmowanych wcześniej działań: 30 punktów,
 - koszty jednostkowe: 20 punktów,
 - planowana efektywność projektu (z uwzględnieniem specyfiki uczestników i lokalnego rynku pracy): 40 punktów,
 - szczególne zalety projektu (np. innowacyjność): 10 punktów.

4. Na podstawie dokonanej oceny wojewódzki urząd pracy **rekomenduje do realizacji projekty, które uzyskały najwyższą punktację bądź weryfikuje wnioskowane kwoty, w sytuacji, gdy przekroczona zostanie pula środków przeznaczonych na województwo.** Następnie sporządza ranking projektów i przedkłada do marszałka województwa wnioski wraz z przyznaną oceną i uzasadnieniem.
5. Marszałek województwa przedkłada Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej zaakceptowaną listę rankingową projektów wraz z wnioskami.
6. Minister podejmuje decyzję o przyznaniu środków na realizację projektów, biorąc pod uwagę limity środków z rezerwy na poszczególne województwa określone w Załączniku Nr 1; środki przyznawane są do wyczerpania kwoty środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra przeznaczonej na realizację Programu.
7. Minister informuje marszałków województw i samorządy powiatów o decyzji w sprawie przyznania środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra na realizację projektów w ramach Programu i przekazuje te środki do powiatowych urzędów pracy.

Warunkiem niezbędnym do ubiegania się o środki Funduszu Pracy z rezerwy ministra jest złożenie wniosku według wzoru określonego w Załączniku Nr 2. Wzór wniosku o przyznanie środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra będzie dostępny w formie elektronicznej na portalu publicznych służb zatrudnienia.

Rozpatrzeniu będą podlegały wnioski, które spełniają poniższe warunki:

- są wypełnione czytelnie, według niezmienionego wzoru określonego w załączniku,
- są kompletne oraz zawierają jasne i wyczerpujące odpowiedzi na wszystkie postawione pytania.

Wnioski powiatowych urzędów pracy o przyznanie środków na realizację projektów w ramach Programu należy składać do dnia 16 czerwca 2008 roku, w dwóch egzemplarzach, w sekretariacie odpowiedniego terenowo wojewódzkiego urzędu pracy. Wnioski, które wpłyną po tym terminie, niezależnie od daty stempla pocztowego - nie będą brały udziału w ocenie i nie będą odsyłane wnioskodawcom. Odpowiedzialność za terminowe dostarczenie wniosku spoczywa na wnioskodawcy.

Listy rankingowe z ocenami i załączonymi wnioskami należy przekazać do sekretariatu Departamentu Rynku Pracy MPiPS do dnia 30 czerwca 2008 roku. Minister podejmuje decyzję w sprawie przyznania środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra na realizację projektów w ramach Programu 45/50 PLUS do dnia 10 lipca 2008 roku. Realizacja projektów w ramach Programu może rozpocząć się nie wcześniej niż po otrzymaniu decyzji o przyznaniu środków. Projekty nie mogą trwać dłużej niż **do dnia 31 grudnia 2008 roku.**

5. Sprawozdawczość.

Po zakończeniu realizacji każdego projektu w ramach Programu samorządy powiatowe przygotowują sprawozdania, zgodnie ze wzorem określonym w Załączniku Nr 3, zawierające w szczególności informację o:

- kosztach realizacji projektu,
- przebiegu realizacji projektu, w stosunku do planu,
- wykorzystanych metodach i formach realizacji działań,
- liczbie i charakterystyce uczestników projektu,
- efektywności zrealizowanego projektu, z uwzględnieniem skutków dla zatrudnienia w okresie do 3 miesięcy od zakończenia projektu.

Sprawozdania będą przygotowane po upływie 3 miesięcy od zakończenia projektu. Sprawozdania należy nadsyłać w terminie do dnia 30 kwietnia 2009 r. na adres: Departament Rynku Pracy, ul. Tamka 1, 00-349 Warszawa.

**Dostępna alokacja środków Funduszu Pracy z rezerwy
ministra w podziale na województwa
na realizację Programu 45/50 PLUS**

województwa	% udział limitów dla województw w limicie ogółem 2008	Środki na realizację Programu 45/50 PLUS
	1,00000	90 000 000,00 zł
<i>Dolnośląskie</i>	0,079782	7180380,00
<i>Kujawsko-Pomorskie</i>	0,072795	6551550,00
<i>Lubelskie</i>	0,062092	5588280,00
<i>Lubuskie</i>	0,030811	2773080,00
<i>Łódzkie</i>	0,072007	6480630,00
<i>Małopolskie</i>	0,059548	5359320,00
<i>Mazowieckie</i>	0,122787	11050830,00
<i>Opolskie</i>	0,025941	2334690,00
<i>Podkarpackie</i>	0,063095	5678550,00
<i>Podlaskie</i>	0,025737	2316330,00
<i>Pomorskie</i>	0,053405	4806450,00
<i>Śląskie</i>	0,095609	8604810,00
<i>Świętokrzyskie</i>	0,048235	4341150,00
<i>Warmińsko-Mazurskie</i>	0,059913	5392170,00
<i>Wielkopolskie</i>	0,065776	5919840,00
<i>Zachodniopomorskie</i>	0,062466	5621940,00

Dnia 2008 r.

.....
Pieczęć wnioskodawcy
(samorządu powiatu)

Wniosek

**o przyznanie środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra
na realizację Programu 45/50 PLUS**

1. Informacja o działaniach podejmowanych na rzecz osób w wieku niemobilnym na rynku pracy:

Okres realizacji	Formy aktywizacji	Liczba uczestników	Wskaźnik zatrudnienia**
------------------	-------------------	--------------------	-------------------------

* Liczba osób, które w wyniku podjętych działań uzyskały zatrudnienie, inną pracę zarobkową lub podjęły działalność gospodarczą.

2. Cele i uzasadnienie planowanych działań w roku 2008:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Okres realizacji:

.....
..

4. Planowana liczba i charakterystyka osób objętych projektem:

.....
..

5. Przewidywane efekty:

.....
.....
....

6. Wnioskowana kwota ze środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra:

..... (słownie
złoty:.....)

7. Kwota przypadająca na jednego uczestnika:
 (słownie
 złotych:.....)

8. Aktualnie posiadany limit na realizację programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej -
- zł
- w tym:
- a) ustalony wg algorytmu - kryteriów sejmiku województwa -
- zł
- b) środki przyznane z 50 % kwoty będącej w dyspozycji samorządu województwa -
- zł
- c) środki dotychczas przyznane z rezerwy ministra -
- zł
- d) inne zwiększające limit -
- zł

9. Zaangażowanie i wydatkowanie środków (limitu) ustalonego na 2008 r. – do dnia złożenia wniosku o przyznanie dodatkowych środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra

Wyszczególnienie	Kwota (limit) na 2008 r. (w zł)	Zaangażowanie (rozdysponowanie) (w zł)	Faktycznie poniesione wydatki do ostatniego dnia miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku (w zł)
Ogółem			
w tym:			
na realizację projektów w ramach EFS			
inne z rezerwy samorządu wojew.			
wg algorytmu			

10. Informacje uzupełniające zawierają - tabele 1 - 3.

Tabela nr 1

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w **wiekui niemobilnym**, stopa bezrobocia oraz napływ i odpływ bezrobotnych

Wyszczególnienie		W 2007 r.*		Ostatnie 3 m-ce przed złożeniem wniosku	
		45 +, w tym:	50 +	45 +, w tym:	50 +
1.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych *				
2.	Procentowy udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych				
3.	Napływ bezrobotnych **				
4.	Odpływ bezrobotnych ***				

* Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w dniu 31.12.2007 r.

** Napływ bezrobotnych w całym 2007 r. i w ostatnich 3-ch miesiącach.

*** Odpływ bezrobotnych w całym 2007 r. i w ostatnich 3-ch miesiącach

Planowana efektywność realizowanych działań

Efektywność	Wskaźnik efektywności	
	w zł/osobę/*	w procentach/**
uzyskana ogółem w 2007 r.		
przewidziana do uzyskania w ramach projektu		

* kwota wydatków FP ogółem poniesionych (wnioskowanych) na finansowanie działań przewidzianych do realizacji podzielona przez liczbę bezrobotnych lub poszukujących pracy; którzy w trakcie lub w okresie do 3 miesięcy po zakończeniu projektu uzyskali (uzyskają) zatrudnienie, inną pracę zarobkową, podjęli (podejmą) działalność lub pozostaną w zatrudnieniu.

** stopa ponownego zatrudnienia - % bezrobotnych, którzy po zakończeniu udziału w projekcie uzyskają zatrudnienie, inną pracę zarobkową lub podejmą działalność do liczby bezrobotnych, którzy zakończą udział w projekcie. W przypadku środków dla pracodawców na wyposażenie lub doposażenia stanowisk pracy oraz dla bezrobotnych na podjęcie działalności gospodarczej – podać efektywność – 100 %.

Tabela nr 3

Kalkulacja kosztów realizacji projektu – w ramach wnioskowanych środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra

Forma aktywizacji	Liczba osób objętych aktywizacją	Okres Aktywizacji*	Miesięczny** koszt aktywizacji jednej osoby (w zł)	Łączny koszt realizacji projektu (zł)	Kwota posiadanych środków własnych lub partnerów (w zł)	Wnioskowana kwota z rezerwy FP (zł)
1	2	3	4	5	6	7
Projekt ogółem w tym:						
1.						
2.						
3.						
4.						

* dla refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy oraz jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej przez bezrobotnych – należy w rubr. 3 wstawić „1” (jeden miesiąc),

** w przypadku refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy oraz jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej przez bezrobotnych – należy podać przeciętną łączną kwotę na utworzenie jednego stanowiska pracy lub przyznaną jednemu bezrobotnemu na podjęcie działalności gospodarczej (a nie miesięczną).

11. Inne uwagi i informacje istotne dla oceny wniosku:

.....

12. Imię, nazwisko, stanowisko i nr telefonu osoby koordynującej projekt:

.....
 podpis i pieczęć wnioskodawcy
 (starosty – lub z upoważnienia Dyr. PUP)

.....
 Pieczęć wnioskodawcy
 (samorządu powiatu)

SPRAWOZDANIE
z wykorzystania środków Funduszu Pracy z rezerwy ministra,
na realizację Programu 45/50 PLUS

SPRAWOZDANIE FINANSOWETabela nr 1

Koszty realizacji projektu (w zł)

Forma aktywizacji	Kwota przyznana z rezerwy dysponenta Funduszu Pracy	Faktyczny koszt realizacji projektu		Różnica	Przeciętny miesięczny koszt aktywizacji jednego uczestnika
		Kwota z rezerwy Funduszu Pracy	Kwota posiadanych środków własnych i partnerów		
	1	2	3	4=2-1	5
Projekt ogółem w tym:					
1.					
2.					
3.					
4.					

Tabela nr 2

Niewykorzystane środki (w zł)

Forma aktywizacji	Kwota przyznana z rezerwy dysponenta Funduszu Pracy	Środki niewykorzystane w ramach projektu *	
		Przesunięcie na inne programy form aktywnych wg algorytmu	Zmniejszenie limitu
	1	2	3
Projekt ogółem w tym:			
1.			
2.			
3.			
4.			

* Uzasadnienie:

.....

SPRAWOZDANIE MERYTORYCZNE

1. Miejsce(a) realizacji projektu:

.....
.....

2. Okres realizacji projektu:

.....

3. Opis przebiegu realizacji projektu:

.....
.....
.....

4. Metody i formy realizacji projektu:

.....
.....
.....

5. Uczestnicy projektu

Tabela nr 3

Liczba uczestników

Forma aktywizacji	Liczba uczestników		
	Planowana	Rzeczywista*	Stopień realizacji w %
	1	2	3= 2:1
Projekt ogółem			
w tym:			
1.			
2.			
3.			
4.			

* Uzasadnienie:

.....
.....

Tabela nr 4

Charakterystyka uczestników

Uczestnicy projektu		Ogółem		w tym:			
		45 + , w tym:	50 +	Kobiety		Mężczyźni	
				45 +, w tym:	50 +	45 +, w tym:	50 +
Wykształcenie	wyższe						
	policealne i średnie zaw.						
	średnie ogólnokształcące						
	zasadnicze zawodowe						
	gimnazjalne i poniżej						
Staż pracy	20 – 30 lat						
	30 lat i więcej						
	inny						
Zasiłek	z prawem do zasiłku						
	bez prawa do zasiłku						

Miejsce zamieszkania	miasto						
	wieś						

6. Efekty realizacji projektu

Tabela nr 5

Efektywność realizowanych działań

Forma aktywizacji	Liczba uczestników objętych projektem							
	Osoby, które przystąpiły do projektu		Osoby, które zakończyły udział w projekcie		Z tego:			
					Zatrudnieni *		stopa ponownego zatrudnienia (w %) **	
	45 +, w tym:	50 +	45 +, w tym:	50 +	45 +, w tym:	50 +	45 +, w tym:	50 +
1	2	3	4	5	6	7=5:3	8=6:4	
Projekt ogółem								
w tym								
1.								
2.								
3.								
4.								

* Liczba osób, które w okresie do 3 miesięcy od zakończenia realizacji projektu uzyskały zatrudnienie, inną pracę zarobkową lub podjęły działalność gospodarczą.

** Stopa ponownego zatrudnienia - liczba osób, które po zakończeniu udziału w projekcie – uzyskały zatrudnienie, inną pracę zarobkową lub podjęły działalność gospodarczą - podzielona przez liczbę osób, które zakończyły udział w projekcie. W przypadku **przyznania środków z FP** dla (1) pracodawców na wyposażenie lub doposażenie stanowisk pracy oraz dla (2) bezrobotnych na podjęcie działalności gospodarczej – podać efektywność – 100 %.

7. Inne informacje i uwagi:

.....

.....
 podpis i pieczętka wnioskodawcy
 (starosty – lub z upoważnienia Dyr. PUP)